

Radijska igra: umetnost zvoka in domišljije

Datum 8.10.2026
Subjekt Radiotelevizija Slovenija – RTV Slovenija
Region Slovenia
Kategorije Media, advertising and PR, Culture, Society and lifestyle

Radijska igra je ena najbolj posebnih umetniških zvrsti – umetnost brez slike, ki svoj svet ustvarja iz glasu, besede, glasbe, zvoka in tišine.

Radio Slovenija jo sistematično ustvarja že skoraj osem desetletij in z njo ne ohranja le pomembnega dela slovenske ustvarjalnosti, temveč tudi dragocen zvočni spomin naše kulture.

Radijska igra nima odra, kulis in podob, ki bi gledalcu povedale, kje se zgodba dogaja in kako je videti njen svet. Njeno prizorišče nastaja v zvoku. Odmev korakov zariše prostor, oddaljen zvon določi čas, komaj slišen dih ustvari napetost. Tudi tišina pripoveduje. Vse drugo ustvari poslušalčeva domišljija.

Prav v tem je posebnost radijske igre. Ni literatura, prenesena na radio, in ni gledališče brez odra. Je samostojna umetniška forma z lastnim jezikom in zakonitostmi, v kateri se srečujejo literatura, dramaturgija, režija, igra, glasba in tonsko oblikovanje. Za nekaj deset minut programa je zato potrebno delo številnih ustvarjalcev – avtorjev, dramaturgov, režiserjev, igralcev, skladateljev, glasbenikov, tonskih mojstrov in drugih sodelavcev.

Skoraj osem desetletij slovenske radiofonske umetnosti

Radio Slovenija radijsko igro sistematično ustvarja že skoraj 80 let. Eden pomembnih mejnikov slovenske radiofonske zgodovine sega v leto 1949, ko so nastale Strme stopnice Frana Milčinskega, skozi desetletja pa je radio postal prostor, v katerem so svoja dela ustvarjali številni najpomembnejši slovenski avtorji, režiserji, igralci, skladatelji in drugi umetniki.

Ob novih delih nastaja tudi nekaj, česar ni mogoče meriti zgolj s številom oddaj ali minut programa – zvočni arhiv slovenske ustvarjalnosti. V njem ostajajo glasovi igralcev, interpretacije besedil, način govora, glasba, zvočne podobe posameznih obdobij in dela slovenskih avtorjev. Posnetki, ki so nekoč nastali kot radijski program, tako s časom postajajo del kulturne dediščine.

Javni radio ni le posrednik kulture, ampak tudi njen ustvarjalec

Pri radijski igri je vloga javnega medija še posebej izrazita. Radio Slovenija kulturnih vsebin ne zgolj predstavlja in o njih poroča, temveč jih tudi ustvarja.

Radijska igra zahteva čas, znanje, ustvarjalce, studije, tehnično infrastrukturo in predvsem dolgoročno zavezanost umetniški produkciji, katere vrednosti ni mogoče presojati samo skozi trenutni doseg ali poslušanost. Prav zato se ob njej zastavlja tudi širše vprašanje: **kdo bi takšne vsebine sistematično ustvarjal, razvijal, snemal in arhiviral, če jih ne bi javni radio?**

Klemen Markovčič, režiser v Uredništvu igranega programa 3. programa Radia Slovenija – programa Ars pojasnjuje: »Gre tudi za prostor slovenskega jezika v njegovi umetniški, literarni in govorjeni razsežnosti. Za prostor, v katerem nastajajo nova slovenska dela, v katerem dobivajo glas slovenski avtorji in igralci ter v katerem se ohranjajo dela preteklih generacij.

Na področju igrane radiofonije, za katero pri nas skrbi in jo desetletja razvija zgolj nacionalni Radio Slovenija, imamo na Slovenskem neverjetno dediščino, kot tudi samosvojo izvedbeno in estetsko tradicijo.

Radijska igra je izjemnega pomena za človekov celostni razvoj. Krepi namreč njegov asociativni način razmišljanja, predvsem pa abstraktni način mišljenja. Slednji pa je v obdobju izrazite vizualne in informacijske konkretnosti že precej ogrožen. Je pa ključen za kritično razumevanje sebe in sveta. Kot ena najkompleksnejših slušnih oblik ni le razvedrilo, pač pa je v zgodnjih življenjskih obdobjih ključna za slušno opismenjevanje, v odrasli dobi pa z urjenjem slušnega razumevanja in pomnjenja tudi za prepotrebno aktivnost možganskih sinaps, ki jih na takšen način lahko spodbuja le zvok. Če seveda pustimo ob strani, da nas popelje v naše notranje doživljajske svetove in je ena redkih, če ne celo edina avtonomna umetnost, ki se upodobi v toliko inačicah iste igre, kolikor ušes jo posluša. Radijsko igro so in jo ustvarjajo generacije ustvarjalcev, skozi čas pa je Radio Slovenija skupaj z njimi oblikoval najvišje produkcijske in izvedbene standarde te radiofonske in medijske umetnosti. Radijska igra je v svojem domicilnem in avtonomnem Uredništvu igranega programa, tudi ena redkih izvirnih lastnih produkcij našega nacionalnega radia. Tako kot številne generacije, sem tudi sam odraščal ob poslušanju radijskih iger in ta poslušanja nam vsem, v to sem prepričan, ostajajo v globokem emotivnem spominu. Nepopravljiva škoda bi bila, če bi radijska igra nekoč obmolnila in nove generacije ne bi več doživele občutka, ko si sam s sabo, a s toliko junaki, ki govorijo v tvojem maternem jeziku, in zvoki, ki te umaknejo v neki drug svet, sooblikovan z lastnim domišljijским spektrom. Ker imam sam torej dragoceno izkušnjo takšnega poslušanja in hkrati privilegij, da lahko (so)ustvarjam radijske igre na našem, skupnem, javnem Radiu Slovenija si želim, da bi bile te z našimi poslušalci vsaj še najmanj neskončnih osem desetletij, če uporabim to simbolno časovno premiso, po tem, ko sam ne bom več aktivno del tega izjemnega radijskoigrskega polja.»

Letno je na dveh nacionalnih programih Radia Slovenija – Prvem in Arsu – predvajanih več kot 300 iger v šestih terminih tedensko; kot celovečerna, kratka in radijska igra za otroke. Posamezna radijska igra pa je na zahtevo na programskih spletnih straneh in platformi RTV 365 dostopna še mesec dni po predvajanju v etru. Skozi prav ta razširjena časovna okna pa radijsko igro v vse večjem številu dnevno posluša najbolj aktivna in propulzivna populacija poslušalcev.

Prav z željo, da bi nagovorili tiste, ki se z gesto za tapkanje in listanje po zaslonih že rodijo, pa sta radijski igra za otroke in igra za mlade dobili svoja samostojna zvočna in slušna igrišča na RTV Živ Žav in RTV Čist hudo z razširjenimi didaktičnimi gradivi za osredotočena in aktivna poslušanja. Tudi z željo, da bi ta postala skupna in medgeneracijska. Pa tudi, da bi se aktivneje vrnila v igralnice in učilnice v povezavi s predšolskim in šolskim kurikulumom.

Zato je zmotno prepričanje, da je radijska igra nekje »tam in tedaj«, torej zgolj stvar nekega nostalgичnega spomina na preteklost. Je namreč trdno »tukaj in zdaj«, in nastaja na novo, da bi obogatila poslušalce in v upanju, da bi presegla zgolj programsko rabo in kot takšna dalnosežneje dopolnila arhiv RTV Slovenija, ki danes hrani že krepko več kot 4000 enot radijskih iger. Tudi za tiste, ki prihajajo za nami.

Radijska igra pa je po dediščinskih časovnih standardih že postala nesnovna dediščina Slovencev.

Nekdo spregovori. Nekdo posluša. In nekje med glasom, zvokom in tišino nastane svet, ki ga ni mogoče videti – dokler ga ne zagledamo v lastni domišljiji.

<https://www.rtv slo.si/rtv/za-medije/porocila-za-javnost/radijska-igra-umetnost-zvoka-in-domisljije/796084>